

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. balandžio 4 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Gedimino Sagačio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Elektros zona“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. birželio 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Elektros zona“ ieškinį atsakovei Lietuvos kariuomenei, atstovaujančiai Lietuvos kariuomenės karinių oro pajėgų Ginkluotės ir technikos remonto depui, dėl sprendimo viešajame pirkime panaikinimo, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, uždaroji akcinė bendrovė „Baltijos tiekimas“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų reglamentuojančių juridinių asmenų atstovavimą teisme pagal pavedimą, teismo pareigą veikti *ex officio* (pagal pareigas) viešųjų pirkimų bylose, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė UAB „Elektros zona“ prašė panaikinti Lietuvos kariuomenės karinių oro pajėgų Ginkluotės ir technikos remonto depo (toliau – ir atsakovė, perkančioji organizacija) 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą dėl viešojo pirkimo Nr. (duomenys neskelbtini) (duomenys neskelbtini) pasiūlymų eilių nustatymo, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad atsakovė 2021 m. rugpjūčio 10 d. paskelbė supaprastintą gynybos srities viešąjį pirkimą Nr. (duomenys neskelbtini) (duomenys neskelbtini) skelbiamų derybų būdu (toliau – ir Pirkimas). 2021 m. lapkričio 29 d. raštu „Dėl pasiūlymų vertinimo rezultatų“ perkančioji organizacija pranešė apie sudarytas pasiūlymų eiles pirmoje ir antroje Pirkimo dalyse ir nurodė, kad laimėtoju pripažintas trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“, o ieškovė abiejose Pirkimo dalyse liko antroje vietoje.
4. Ieškovė pažymėjo, kad 2021 m. gruodžio 6 d. pateikė atsakovei pretenziją Nr. 2, kurioje nurodė, jog Pirkimo laimėtoju paskelbtas trečiasis asmuo kartu su jo siūloma įrangos tiekėja (gamintoja) „Tallinna Elektrotehnika Tehas „Estel“ AS“ (toliau – ESTEL) privalo būti pašalintas iš Pirkimo, nes kelia akivaizdžią grėsmę nacionaliniam saugumui ir nėra nepriekaištingos reputacijos. Atsakovė iki šiol nepateikė atsakymo į šią pretenziją. 2022 m. gruodžio 20 d. ieškovė pateikė perkančiajai organizacijai pretenziją Nr. 3, nurodydama, kad trečiasis asmuo neatitinka Pirkimo sąlygų priedo „Kvalifikaciniai reikalavimai“ 9 punkte „Kokybės vadybos sistemos ir aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartai“ nurodyto reikalavimo, kad tiekėjas arba gamintojas (jeigu tiekėjas pats nėra gamintojas) turi turėti įdiegtą ir veikiančią kokybės vadybos sistemą, susijusią su orlaivių antžeminės įrangos gamyba ir jos aptarnavimu. Kokybės sistema turi būti akredituota ir sertifikuota Europos Sąjungos teisės aktų nustatytus reikalavimus atitinkančios nepriklausomos sertifikavimo įstaigos, turinčios teisę atlikti akredituotą sertifikavimą minėtoje srityje; toks pat reikalavimas nurodytas Pirkimo sąlygų 2 priedo 1 priedėlio 2.4 papunktyje ir 2 priedo 2 priedėlio 2.4 papunktyje.
5. Ieškovė nurodė, kad trečiojo asmens UAB „Baltijos tiekimas“ pasiūlymas neatitinka Pirkimo sąlygose nustatytų reikalavimų, nes gamintojos ESTEL kokybės ir vadybos sistemos sertifikatas neapima orlaivių antžeminės įrangos gamybos ir tokios įrangos aptarnavimo. Laimėtojo kartu su pasiūlymu pateiktas ESTEL 2021 m. spalio 1 d. patvirtinimo sertifikatas Nr. SFC-21-011, kurį išdavė įstaiga TÜV EESTI OÜ, yra be jį išdavusio asmens parašo ir be sertifikavimo įstaigos spaudo; sertifikavimo įstaiga TÜV EESTI OÜ neturi teisės išduoti sertifikatą pagal standartą MIL-STD-704F, ji neturi akredituotos laboratorijos ir neturi teisės atlikti aviacijai skirtos įrangos (duomenys neskelbtini) galios bandymų, kurie yra imperatyviai privalomi pagal Pirkimo dokumentus. Pirkimo laimėtojas ir ESTEL pateikė suklustotą patvirtinimo sertifikatą Nr. SFC-21-011, todėl šie subjektai įtrauktini į Melagingą informaciją pateikusių tiekėjų sąrašą Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymo (toliau – VPAGSSI) 38 straipsnyje nustatyta tvarka.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Šiaulių apygardos teismas 2022 m. balandžio 19 d. sprendimu ieškovės ieškinį atmetė, paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
7. Teismas nustatė, kad atsakovė 2021 m. rugpjūčio 10 d. paskelbė supaprastintą gynybos srities viešąjį pirkimą Nr. (duomenys neskelbtini) (duomenys neskelbtini) skelbiamų derybų būdu, kuriuo siekė įsigyti (duomenys neskelbtini). Pirkimas išskaidytas į dvi dalis. Atsakovės 2021 m. lapkričio 29 d. raštu Nr. 1618-3 „Dėl pasiūlymų vertinimo rezultatų“ abiejų dalių Pirkimo laimėtoju paskelbtas trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“, pasiūlęs gamintojos ESTEL įrangą, ieškovė liko antra.

8. Teismas nustatė, kad ieškovė atsakovei pateikė 3 pretenzijas:

8.1. 2021 m. gruodžio 6 d. ieškovė pateikė pretenziją Nr.1 „Dėl informacijos nepateikimo“, kuria prašė pateikti susipažinti laimėtojo trečiojo asmens UAB „Baltijos tiekimas“ pateiktus dokumentus (parašą, pasiūlymus ir jų priedus). Atsakovė 2021 m. gruodžio 13 d. raštu Nr. 1726-1 pateikė ieškovei susipažinti jos prašomus dokument

us.

8.2. 2021 m. gruodžio 6 d. ieškovė pateikė atsakovei pretenziją Nr. 2 „Dėl neteisėtai sudarytų pasiūlymų eilių“, kurioje nurodė, kad trečiojo asmens UAB „Baltijos tiekimas“ pasiūlymas turėjo būti atmestas, nes jo siūlomos įrangos gamintoja ESTEL yra faktiškai valdoma Rusijos Federacijos piliečių įmonė, ESTEL pagrindinis akcininkas veikia Rusijos Federacijoje ir Baltarusijos Respublikoje, todėl trečiojo asmens siūloma įranga kelia grėsmę Lietuvai. Atsakovė 2021 m. gruodžio 16 d. raštu Nr. 1747-1 nurodė, kad dėl pretenzijoje pateiktos informacijos nutarė kreiptis į kompetentingas institucijas, atsakymas bus pateiktas gavus kompetentingų institucijų išvadą. Atsakovė 2022 m. vasario 17 d. raštu nurodė, kad kompetentingos institucijos (Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos) pateiktose išvadose nurodė neturinčios duomenų, jog trečiasis asmuo ar ESTEL būtų nepatikimi ir keltų grėsmę nacionaliniam saugumui.

8.3. 2021 m. gruodžio 20 d. ieškovė pateikė pretenziją Nr. 3 „Dėl laimėtojo ir ESTEL neatitikties Pirkimo dokumentų imperatyviesiems reikalavimas“, kurioje nurodė, kad ESTEL kokybės ir vadybos sistemų sertifikatas neapima orlaivių antžeminės įrangos gamybos ir tokios įrangos aptarnavimo, todėl Pirkimo laimėtojas neatitinka Pirkimo sąlygų priedo „Kvalifikacijos reikalavimai“ 9 punkte įtvirtinto kvalifikacijos reikalavimo ir Techninių specifikacijų 2.4 papunkčiuose nustatyto reikalavimo, be to, TÜV EESTI OÜ išduotas patvirtinimo sertifikatas dėl atitikties MIL-STD-704F standartui neatitinka Techninių specifikacijų 2.5 papunkčiuose nustatyto reikalavimo, kadangi nėra pasirašytas jį išdavusio asmens ir yra be patvirtinimo spaudo, TÜV EESTI OÜ neturi teisės išduoti sertifikatų pagal MIL-STD-704F standartą, taip pat ši įstaiga neturi akredituotos laboratorijos ir neturi teisės atlikti (duomenys neskelbtini) skirtos įrangos (duomenys neskelbtini) galios bandymų. Atsakovė 2022 m. vasario 4 d. raštu Nr. 1987-1 ieškovės 2021 m. gruodžio 20 d. pretenziją atmetė. Teismas, įvertinęs tai, kad 2021 m. gruodžio 20 d. pretenzijos Nr. 3 ir ieškinio argumentai sutampa, nusprendė, jog byla nagrinėtina pareikšto ieškinio apimtimi.

9. Teismas nustatė, kad pagal Pirkimo sąlygų priedo „Kvalifikaciniai reikalavimai“ 9 punktą tiekėjas arba gamintojas (jeigu tiekėjas pats nėra gamintojas) turi turėti įdiegtą ir veikiančią kokybės vadybos sistemą, susijusią su (duomenys neskelbtini) įrangos gamyba ir jos aptarnavimu. Kokybės sistema turi būti akredituota ir sertifikuota Europos Sąjungos teisės aktų nustatytais reikalavimais atitinkančios nepriklausomos sertifikavimo įstaigos, turinčios teisę atlikti akredituotą sertifikavimą minėtoje srityje; tiekėjas turi pateikti atitiktį kokybės vadybos sistemos standartui LST EN ISO 9001 (arba lygiavertiam standartui) patvirtinantį sertifikatą arba lygiavertį dokumentą (pavyzdžiui, tiekėjo parengtą taikomų kokybės vadybos užtikrinimo priemonių aprašymą); tiekėjas privalo pateikti gamintojo sertifikatą. Pirkimo sąlygų 2 priedo 1 priedėlio 2.4 papunktyje ir 2 priedo 2 priedėlio 2.4 papunktyje nurodyta, kad tiekėjas privalo pateikti įrangos gamintojo sertifikatą ISO 9001, susijusį su (duomenys neskelbtini) įrangos gamyba ir jos aptarnavimu; atitinkamai 2.5 papunktyje nurodyta, kad tiekėjas privalo pateikti įrangos gamintojo turimus nepriklausomo atstovo atliktus (duomenys neskelbtini) galios bandymų sertifikatus MIL-STD-704F.

10. Teismas nustatė, kad trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ pateikė įmonės „Bureau Veritas Eesti OÜ“ 2021 m. balandžio 8 d. išduotą sertifikatą, patvirtinantį, kad gamintojos ESTEL vadybos sistema buvo patikrinta ir nustatyta, jog ji atitinka vadybos standartą ISO 9001:2015 reikalavimus elektros įrenginių projektavimo, plėtos, gamybos, įdiegimo ir aptarnavimo srityje bei puslaidininkių galios įrenginių gamybos ir elektros komponentų tiekimo srityje. Taip pat tiekėja pateikė įmonės TÜV EESTI OÜ išduotą 2021 m. spalio 1 d. patvirtinimo sertifikatą, patvirtinantį, kad (duomenys neskelbtini) įrenginiai, skirti (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), yra suprojektuoti, gaminami ir bandomi pagal standarto MIL-STD-704F reikalavimus.

11. Teismo vertinimu, perkančioji organizacija trečiojo asmens kvalifikaciją įvertino nuodugnai ir išsamiai, nes siekdama išsiaiškinti aplinkybes, susijusias su trečiojo asmens pateiktų sertifikatų tinkamumu, perkančioji organizacija 2021 m. gruodžio 21 d. elektroniniu paštu kreipėsi į ISO sertifikatą išdavusią įmonę „Bureau Veritas Eesti OÜ“, 2022 m. sausio 17 ir 24 d. kreipėsi į trečiąjį asmenį UAB „Baltijos tiekimas“, prašydama pateikti paaiškinimus.

12. Teismas, atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes, be kita ko, trečiojo asmens, įmonių „Bureau Veritas Eesti OÜ“ ir TÜV EESTI OÜ paaiškinimus, kurie buvo pateikti atsakovei, konstatavo, kad Pirkimo laimėtoju pripažintas trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ pateikė perkančiajai organizacijai Pirkimo sąlygose nurodytus kvalifikacijos reikalavimus pagrindžiančius dokumentus.

13. Teismas nurodė, kad Pirkimo laimėtojo atitikties nacionalinio saugumo interesams patikra nesudaro šios bylos nagrinėjimo dalyko, nes ieškovė dėl 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos Nr. 2 ir jos nagrinėjimo jokio reikalavimo nereikšė. Be to, kompetentingos institucijos pateiktose išvadose nurodė neturinčios duomenų, kad trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ ir (arba) įmonė ESTEL būtų nepatikimi ir keltų grėsmę nacionaliniam ar kitos valstybės narės saugumui. Taip pat perkančioji organizacija 2022 m. vasario 17 d. pateikė ieškovei atsakymą Nr. 2035-1 į 2021 m. gruodžio 6 d. pretenziją Nr. 2. Teismas, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 13 straipsnį, pažymėjo, kad bus atliekama Pirkimo sandorio patikra dėl atitikties nacionalinio saugumo interesams, sutartis su laimėjusiu dalyviu bus sudaroma tik tuo atveju, jeigu bus pripažinta, kad Pirkimas, kaip su laimėjusiu dalyviu sudaromas sandoris, neprieštarauja nacionalinio saugumo interesams.

14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės UAB „Elektros zona“ apeliacinį skundą, 2022 m. birželio 30 d. nutartimi paliko nepakeistą Šiaulių apygardos teismo 2022 m. balandžio 19 d. sprendimą, paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

15. Teisėjų kolegija atsisakė priimti ieškovės 2022 m. gegužės 31 d. pateiktus rašytinius paaiškinimus, kuriuose nurodoma dėl atsakovės atstovo tinkamumo, šiam nepateikus išsilašinimą pagrindžiančių įrodymų, ir dėl įmonės ESTEL grėsmės nacionaliniam saugumui, beinaujus įrodymus. Kolegijos vertinimu, ieškovė rašytinius paaiškinimus ir naujus įrodymus pateikė nepateisinamai vėlai, iki apeliacinės instancijos teismo posėdžio, įvykusio 2022 m. gegužės 31 d. 9 val., likus 5 min., todėl jų priėmimas užvilktų bylos išnagrinėjimą, be to, argumentus dėl ESTEL grėsmės nacionaliniam saugumui ieškovė jau išsamiai išdėstė apeliaciniame skunde. Taip pat teismas atkreipė dėmesį į tai, kad aplinkybės dėl įmonės ESTEL įrangos keliamos grėsmės apskritai neturi įtakos sprendžiant šalių tarpusavio ginčą, nes nepatenka į bylos nagrinėjimo ribas.

16. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ieškovė argumentus dėl trečiojo asmens siūlomų prekių keliamos grėsmės nacionaliniam saugumui teismui pirmą kartą išdėstė 2022 m. kovo 30 d. pateiktame dublike, t. y. praėjus daugiau kaip mėnesiui nuo atsakovės 2022 m. vasario 17 d. sprendimo netenkinti jos pretenzijos gavimo. Nors ieškovė dublike rėmėsi tuo, kad atsakovė atsisakė jai pateikti Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos išvadą, kuriomis atsakovė rėmėsi 2022 m. vasario 17 d. sprendime dėl pretenzijos atmetimo, pažymėtina, kad atsakovė šiuos dokumentus ieškovei atsisakė pateikti dar 2022 m. vasario 24 d. sprendimu.

17. Įvertinusi minėtas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovė savo valią išplėsti ginčo nagrinėjimo ribas ir ginčyti atsakovės 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą dėl pasiūlymų eilių nustatymo 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijoje nurodytu pagrindu (dėl grėsmės nacionaliniam saugumui) pareiškė žymiai praleidusi VPAGSŠĮ nustatytą terminą perkančiosios organizacijos sprendimui ginčyti ir nesilaikydama proceso įstatyme nustatytos tvarkos, todėl toks ieškovės procesinis elgesys neatitinka deramai informuoto ir įprastai rūpestingo konkurso dalyvio

standarto. Jeigu pirmosios instancijos teismas, gavęs ieškovės dubliką, būtų išplėtes ginčo nagrinėjimo ribas, tokiu būdu faktiškai būtų pažeistas VPAGSSI 62 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas terminas teismine tvarka ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimą, bylos išnagrinėjimas būtų buvęs užvilktas, nes būtų kilusi būtinybė nustatyti papildomas faktines aplinkybes, rinkti naujus įrodymus. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime teisingai apibrėžė bylos nagrinėjimo ribas ir pagrįstai nagrinėjo ginčą pagal ieškovės 2021 m. gruodžio 20 d. pretenzijos ir atsakovės 2022 m. vasario 4 d. sprendimo dėl šios pretenzijos ribas, t. y. ar trečiojo asmens pasiūlymas atitinka Pirkimo sąlygų priedo „Kvalifikaciniai reikalavimai“ 9 punkte nustatytą kvalifikacijos reikalavimą ir Techninių specifikacijų 2.4 ir 2.5 papunkčiuose nustatytus reikalavimus, o ne tai, ar trečiojo asmens siūloma įranga kelia grėsmę nacionalinio saugumo interesams.

18. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismui nebuvo akivaizdaus pagrindo *ex officio* spręsti, kad atsakovė trečiojo asmens pasiūlymą turėjo atmesti Pirkimo sąlygų 7.2.6 papunkčio pagrindu. Nors ieškovė 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijoje, 2022 m. kovo 30 d. dublike, 2022 m. balandžio 11 d. rašytiniuose paaiškinimuose nurodė aplinkybes, kad trečiojo asmens siūlomos įrangos gamintoja ESTEL yra faktiškai valdoma Rusijos Federacijos piliečių įmonė, ESTEL pagrindinis akcininkas veiklą vykdo Rusijos Federacijoje ir Baltarusijos Respublikoje, todėl trečiojo asmens siūloma įranga kelia grėsmę Lietuvai, tačiau tokių ieškovės nurodytų aplinkybių atitiktis tikrovei nebuvo akivaizdi, nustatytina be papildomo faktinių aplinkybių aiškinimosi.
19. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad trečiasis asmuo triplike bei kartu su juo pridėtuose įrodymuose nurodė kitokias aplinkybes apie įmonę ESTEL, nei nurodė ieškovė, t. y. kad visi įmonės organų nariai neturi nuolatinių ryšių su Rusijos Federacija, šių asmenų asmeniniai socialiniai, ekonominiai ir finansiniai ryšiai nėra susiję su Rusijos Federacija, įmonės akcininkė Šveicarijos įmonė sąsajų su Rusijos Federacija taip pat neturi, įmonės įranga nėra gaminama Rusijos Federacijoje ar Rusijos Federacijos įmonių. Be to, atsakovės 2022 m. vasario 17 d. sprendime dėl ieškovės 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos nurodyta, kad Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos atsakovei pateiktose išvados nurodė neturintys duomenų, jog trečiasis asmuo ar įmonė ESTEL būtų nepatikimi ir keltų grėsmę nacionaliniam saugumui.
20. Atsižvelgdama į tai, kad bylos nagrinėjimo metu buvo pakeistos kai kurios VPAGSSI nuostatos, susijusios su tiekėjų patikimumo ir grėsmės nacionaliniam saugumui vertinimu, teisėjų kolegija nurodė, jog atsakovė, taikydama naujos redakcijos VPAGSSI 33 straipsnio 9 dalį, galės atmesti Pirkimo laimėtojo pasiūlymą, jeigu nustatys šioje nuostatoje įtvirtintų sąlygų egzistavimą.
21. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad perkančioji organizacija trečiojo asmens kvalifikaciją įvertino nuodugnai ir išsamiai, trečiasis asmuo pateikė atitiktį Pirkimo sąlygose nurodytiems kvalifikacijos reikalavimams pagrindžiančius dokumentus. Trečiojo asmens pasiūlytų prekių gamintojos ESTEL kokybės vadybos sistemos sertifikavimą atlikusios įmonės „Bureau Veritas Eesti OÜ“ 2021 m. gruodžio 21 d., 2022 m. sausio 18 ir 26 d. paaiškinimai patvirtina, kad 2021 m. balandžio 8 d. gamintojai ESTEL išduotamesertifikate pagal ISO 9001:2015 standartą nurodytos veiklos sritys apima šios įmonės gaminamą orlaivių antžeminę įrangą bei jos aptarnavinimą; o Pirkimo laimėtojo pateiktas įmonės TÜV EESTI OÜ išduotas patvirtinimo sertifikatas dėl atitikties MIL-STD-704F standartui atitinka Techninių specifikacijų 2.5 papunkčiuose nustatytą reikalavimą; ieškovė nenurodė konkrečių argumentų ir įrodymų, patvirtinančių, jog įmonė TÜV EESTI OÜ neturėjo teisės išduoti sertifikatą pagal MIL-STD-704F standartą ir neturėjo teisės atlikti (duomenys neskelbtini) skirtos įrangos (duomenys neskelbtini) galios bandymų, o rėmėsi tik deklaratyviais teiginiais.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

22. Kasaciniu skundu ieškovė UAB „Elektros zona“ prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. birželio 30 d. nutartį ir Šiaulių apygardos teismo 2022 m. balandžio 19 d. sprendimą ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės arba pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 22.1. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 56 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatą dėl aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą pagrindžiančių dokumentų vertinimo ir [CPK](#) 115 straipsnio 2 dalies nuostatą dėl procesinio dokumento trūkumų šalinimo instituto taikymo, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-230-686/2017](#) suformuluotų [CPK 56 straipsnio](#) 2 dalies 2 punkto ir 115 straipsnio 2 dalis taisyklių aiškinimo ir praktinio taikymo. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai ignoravo tai, kad atsakovės atstovas T. M. neatitinka [CPK](#) 56 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytų imperatyviųjų reikalavimų, todėl negali vienašališkai atstovauti atsakovei, nes neturi aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo. Prie atsiliepimo atsakovė pateikė atstovo Mykolo Romerio universiteto teisės magistro diplomą, tačiau nepateikė į bylą jokių įrodymų, kurie patvirtintų, jog jos atstovas turėtų teisės bakalauro arba vientisųjų teisės studijų diplomą. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai ir neteisėtai suabsoliutino juridinio asmens darbuotojui išduoto įgaliojimo statusą ir reikšmę, įgaliojimas savaime nepatvirtina įgaliojamo asmens turimo ar neturimo aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas apskritai nepasisakė dėl atsakovės atstovo aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo neturėjimo.
  - 22.2. Teismai pažeidė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias grėsmės nacionaliniam saugumui viešuosiuose pirkimuose instituto taikymą ir aiškinimą (VPAGSSI 4, 6, 17, 24, 33, 34, 40, 44 ir 54 straipsniai), proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų vertinimą ir įrodinėjimo pareigos pasiskirstymą viešųjų pirkimų, susijusių su nacionaliniu saugumu, bylose, ir teismų pareigą *ex officio* spręsti klausimus, susijusius su grėsme nacionaliniam saugumui, net ir tuo atveju, jeigu dalį argumentų ir įrodymų ieškovė pateikė ne su pirminiu ieškiniu, o su dubliku:
    - 22.2.1. Ieškovė kartu su dubliku, rašytiniais paaiškinimais ir apeliaciniu skundu pateikė įrodymus, kad trečiojo asmens UAB „Baltijos tiekimas“ siūloma įranga (duomenys neskelbtini) yra gaminama Rusijos Federacijoje, Rusijos Federacijos piliečių valdomos įmonės ESTEL, kuri yra Rusijos Federacijos gamyklos sudėtinė dalis ir partnerė. Tai patvirtina ir skundo pateikimo metu prieinama viešai internete skelbiama informacija apie gamintoją ir tiekėją ([www.lmza.ru](#) ir kt.).
    - 22.2.2. Triplike ir atsiliepime į apeliacinį skundą pats trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ pripažino, jog įmonės ESTEL valdymo ir priežiūros organus sudaro net keturi Rusijos Federacijos piliečiai. Trečiasis asmuo nepateikė į bylą jokių įrodymų, patvirtinančių, kad ESTEL įranga yra gaminama ES ar NATO valstybėse, o ne Rusijos Federacijoje.
    - 22.2.3. Ieškovė jau ikiteisminėje ginčo stadijoje, pateikdama pretenzijas, kėlė klausimą dėl trečiojo asmens siūlomos įrangos tiekėjos ESTEL galimos grėsmės nacionaliniam saugumui. Ieškovė iš dalies sutinka, kad dublike ir rašytiniuose paaiškinimuose, pateiktuose tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismams, nurodė naujus argumentus dėl ESTEL įrangos grėsmės nacionaliniam saugumui (tai, kad įmonė ESTEL yra Rusijos Federacijos gamyklos sudėtinė dalis ir partnerė, o ant šios gamyklos gaminamos ir siūlomos ginčijamam Pirkimui įrangos yra ESTEL prelių ženklas), tačiau tai lėmė atsakovės pavėluotai pateiktas 2022 m. vasario 17 d. atsakymas į 2021 m. gruodžio 6 d. pretenziją.
    - 22.2.4. Teismų procesiniai sprendimai prieštarauja įsiteisėjusiam Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 8 d. sprendimui civilinėje byloje [Nr. e2-2839-653/2021](#), kurios *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas) panašus į nagrinėjamos civilinės bylos. Nurodytoje byloje teismas išaiškino, kad sprendžiant klausimą, ar tam tikra įranga (pagaminta ne Lietuvoje) kelia grėsmę nacionaliniam saugumui, svarbu yra tai, jog gaminama įranga ir gamintojas turi sąsajų su priešingomis

valstybėmis, be to, grėsmės nacionaliniam saugumui faktui nustatyti pakanka paties tiekėjo internete viešai skelbiamos informacijos.

- 22.2.5. Pagal 2022 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymo Nr. XI-1491 4, 6, 17, 24, 33, 34, 40, 44 ir 54 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIV-956, įsigaliojusiu 2022 m. balandžio 1 d., (toliau – ir Pakeitimo įstatymas) priimtus VPAGSSI pakeitimus draudžiama pirkti ginkluotės gaminius, kai gamintojas arba subtiekęjas, pastarųjų vadovai ir bet kokie valdantys ar kontroliuojantys asmenys gyvena ar turi Rusijos Federacijos pilietybę arba bet koks įrangos komponentas yra susijęs su Rusijos Federacija. Šie pakeitimai galioja ir iki pakeitimų pradėtiems viešiesiems ginkluotės pirkimams.
- 22.3. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nepasisakydami, ar trečiojo asmens siūlomos įrangos gamintoja ESTEL ir jos įranga kelia grėsmę nacionaliniam saugumui, pažeidė teisingumo vykdymo principą, procesinius reikalavimus sprendimų turiniui, neatskleidė bylos esmės, nukrypo nuo kasacinio teismo suformuluotų taisyklių, kad išspręstoje byloje neturi likti neatsakytų klausimų, palikta neaiškumų, kurie daro išnagrinėtą bylą iki galo neišspręstą arba yra naujo teisinio ginčo tarp šalių šaltinis ir todėl reikalauja papildomo teismo įsikišimo.
23. Atsakovė Lietuvos kariuomenė, atstovaujanti Lietuvos kariuomenės karinių oro pajėgų Ginkluotės ir technikos remonto depui, atsiliepimu į kasacinį skundą prašo skundą atmesti ir skundžiamus teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 23.1. Atsakovės atstovo T. M. turimas Mykolo Romerio universiteto teisės magistro diplomą įrodo turimą aukštąjį universitetinį išsilavinimą teisės srityje, t. y. iš esmės atitinka [CPK 56 straipsnio](#) 2 dalies 2 punkte juridinio asmens atstovui keliamus reikalavimus. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad tinkamumą atstovauti įrodo atsakovės pateiktas įgaliojimas ir atstovo magistro diplomą. Be to, atsakovė kartu su atsiliepimu į kasacinį skundą pateikė atstovo turimą Mykolo Romerio universitete įgytą teisės bakalauro diplomą.
- 23.2. Ieškovė ne tik praleido ieškinio senaties terminą atsakovės 2022 m. vasario 17 d. atsakymui į pretenziją Nr. 2035-1 „Dėl atsakymo į gautą pretenziją Nr. 2“ skųsti, bet ir iš esmės nei ieškinyje, nei dublike nekėlė jokių reikalavimų, susijusių su atsakymu, todėl pirmosios instancijos teismas teisingai nusprendė, kad pirkimo laimėtojo atitikties nacionalinio saugumo interesams patikra nesudaro šios bylos nagrinėjimo dalyko.
- 23.3. Teismai pagrįstai nenagrinėjo *ex officio* grėsmės nacionaliniam saugumui klausimo ir neperžengė ginčo ribų. Atsakovė, siekdama pašalinti bet kokias abejones dėl grėsmės nacionaliniam saugumui pagal ieškovės 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijoje išdėstytus argumentus, vadovaudamasi iki 2022 m. kovo 23 d. galiojusia VPAGSSI redakcija, atliko visas būtinas procedūras ir priėmė atitinkamus teisėtus ir pagrįstus sprendimus, o šių ieškovė iš esmės neskundė. Atsakovė atmetė ieškovės 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos reikalavimus gavusi kompetentingų institucijų (Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento) atsakymus, kaip to reikalavo tuo metu galiojusios redakcijos VPAGSSI 34 straipsnio 4 dalis. Ieškovė, siekdama įrodyti įmonės ESTEL keliamą grėsmę nacionaliniam saugumui, tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismui teikė savo subjektyvią nuomonę, neišverstus į lietuvių kalbą dokumentus, interneto puslapių (rusų k.) nuorodas. Be to, ieškovė nepagrįstai remiasi Pakeitimo įstatymu priimtais VPAGSSI pakeitimais, kuriais sugriežintas grėsmės nacionaliniam saugumui vertinimas ir įtraukti nauji vertinimo kriterijai, nes šie pakeitimai priimti jau bylą nagrinėjant teisme, taigi, atsakovė net neturėjo galimybės jų taikyti.
- 23.4. Atsakovė po apeliacinės instancijos teismo 2022 m. birželio 30 d. nutarties priėmimo atnaujino Pirkimo procedūras, vadovaudamasi naujos redakcijos VPAGSSI nuostatomis, surinko iš Pirkimo dalyvių informaciją, reikalingą grėsmei nacionaliniam saugumui įvertinti, ir perdavė ją kompetentingoms institucijoms (Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentui ir Antrajam operatyvinių tarnybų departamentui prie Krašto apsaugos ministerijos).
24. Trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ atsiliepimu į kasacinį skundą prašo skundą atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 24.1. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarime pateiktą išaiškinimą, teisės magistro išsilavinimas dvipakopėje universitetinių studijų programoje, neturint teisės bakalauro išsilavinimo, neprilygsta aukštajam universitetiniam teisiniam išsilavinimui [CPK 56 straipsnio](#) 2 dalies 2 punkto prasme. Vien tai, kad iš atsakovės nebuvo pareikalauta pateikti atstovo teisės bakalauro diplomo kopiją, negali sudaryti pagrindo naikinti teisėtus ir pagrįstus teismų sprendimus, nes tokiu būdu būtų paneigtas teismų tinkamai įgyvendintas teisingumas, proceso koncentracija ir ekonomiškumas. Atsakovės atstovo įgaliojimų papildomo pagrįstumo klausimas yra procedūrinis ir galėtų būti išspręstas bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme metu, atsakovei pateikiant dokumentus (bakalauro diplomo kopiją), įrodančius atstovo aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Iš atsakovės atstovo profilio „LinkedIn“ socialiniame tinkle matyti, kad atstovas nurodo baigęs dvipakopę universitetinių teisės studijų programą, o tai atitinka aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sąvoką.
- 24.2. Pirkimo komisijai 2022 m. liepos 12 d. sprendimu panaikinus ieškovės ginčijamą 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą dėl pasiūlymų eilės ir atnaujinus Pirkimo procedūras, išnyko nagrinėjamo ginčo dalykas ir ieškovė nebepretenduoja šioje byloje, todėl ieškovės reikalavimai grąžinti bylos nagrinėjimą į pirmosios ar apeliacinės instancijos teismą turėtų būti atmesti. Ieškovės keliami klausimai dėl tariamos grėsmės nacionaliniam saugumui Pirkime yra fakto klausimas, kuris teisiskai dar net nėra išspręstas. Atnaujinus Pirkimą, atsakovė atliks pakartotinį Pirkimo pasiūlymų vertinimą, taip pat ir pagal naujos redakcijos VPAGSSI nuostatas, susijusias su grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimu. Atsakovei dar neatlikus pakartotinio pasiūlymų vertinimo ir nepriėmus naujo sprendimo dėl pasiūlymų eilės sudarymo, nėra teisinio pagrindo vertinti ieškovės argumentų dėl trečiojo asmens pasiūlymo atitikties Pirkimo sąlygų ir (ar) įstatymų reikalavimų.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl juridinio asmens atstovavimo teisme

25. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad atsakovės darbuotojas T. M. negali atstovauti atsakovei, nes neturi aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, jo pateiktas Mykolo Romerio universiteto išduotas teisės magistro diplomą nepatvirtinta aukštojo universitetinio teisinio

išsilavinimo turėjimo. Ieškovės teigimu, atsakovės atstovas, pagrįsdamas turimą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, privalėjo pateikti teisės bakalauro arba vientisųjų teisės studijų diplomą. Ieškovė nurodo, kad teismai, neatsižvelgdami į šią aplinkybę, nenustatydami termino šiam trūkumui pašalinti, pažeidė [CPK 56](#) straipsnio 2 dalies 2 punktą, 115 straipsnio 2 dalį.

26. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.
27. [CPK 56](#) straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyta, kad juridinių asmenų atstovais pagal pavedimą teisme gali būti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą turintys juridinių asmenų darbuotojai ar valstybės tarnautojai. Atstovo pagal pavedimą teisės turi būti išreikštos įstatymų nustatyta tvarka išduotame ir įformintame įgaliojime ([CPK 57](#) straipsnio 1, 2 dalys). Taigi, tais atvejais, kai juridiniam asmeniui pagal pavedimą teisme atstovauja darbuotojas ar valstybės tarnautojas, teismui turi būti pateiktas įstatymų nustatyta tvarka įformintas įgaliojimas ir dokumentai, patvirtinantys darbo arba tarnybos santykių faktą bei jo aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.
28. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSI) 4 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad aukštasis universitetinis išsilavinimas yra išsilavinimas, įgytas Lietuvos aukštosiose mokyklose baigus universitetinių studijų programas, pagal kurias suteikiama aukštojo mokslo kvalifikacija, arba kompetentingos institucijos pripažintas kaip jam lygiavertis išsilavinimas.
29. Remiantis MSI 4 straipsnio 5 dalimi, aukštojo mokslo kvalifikacija – kvalifikacinis laipsnis, mokslo daktaro laipsnis, meno daktaro laipsnis, taip pat kvalifikacija, kurią suteikia aukštoji mokykla, turinti kompetentingos institucijos pritarimą tai kvalifikacijai teikti.
30. MSI 10 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad universitete teikiamas aukštasis universitetinis išsilavinimas. Universitetas negali vykdyti koleginių studijų ir teikti aukštojo koleginio išsilavinimo, išskyrus šio įstatymo 53 straipsnio 18 dalyje nustatytus atvejus ir tuo atveju, jeigu Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis, įvertinus atliktų išorinio studijų vertinimo ir išorinio mokslo ir studijų institucijų vertinimo rezultatus, mokslo ir studijų institucijų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bei meno veiklos vertinimo rezultatus, specialistų poreikį, valstybės ūkinės, socialinės, kultūrinės plėtros poreikius ir ateities perspektyvas, universiteto statute yra nustatytas koleginių studijų vykdymas pagal Vyriausybės nustatytos studijų krypties (krypčių, krypčių grupės) trumposios, pirmosios, antrosios pakopų koleginių studijų programas. Universitete turi vyrauti universitetinės studijos.
31. Asmenims, baigusiems pirmosios pakopos kolegines studijas, suteikiamas profesinio bakalauro, baigusiems universitetines studijas – bakalauro kvalifikaciniai laipsniai, suteikiantys teisę užsiimti profesine veikla ir (arba) tęsti studijas magistrantūroje. Asmenims, baigusiems antrosios pakopos studijas, suteikiamas magistro kvalifikacinis laipsnis, suteikiantis teisę užsiimti profesine veikla ir (arba) tęsti studijas doktorantūroje; studijas magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti gali vykdyti universitetai (MSI 52 straipsnio 4, 5 dalys).
32. Asmenims, baigusiems pirmosios pakopos universitetinių studijų programą, išduodamas bakalauro diplomas ir diplomo priedėlis, o baigusiems vientisųjų studijų ar magistrantūros studijų programą, išduodamas magistro diplomas ir diplomo priedėlis (MSI 58 straipsnio 1, 2 dalys).
33. Konstitucinis Teismas 2008 m. vasario 20 d. nutarime yra pažymėjęs, kad aukštasis teisinis išsilavinimas gali būti įgyjamas įvairiai: baigus vienpakopės teisės krypties studijas, baigus pagrindines teisės krypties bakalauro studijas, baigus pagrindines teisės krypties bakalauro studijas ir teisės krypties magistro studijas, taip pat baigus pagrindines ne teisės krypties bakalauro studijas ir teisės krypties magistro studijas. Kartu Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad teisės profesinio bakalauro laipsnis, nepaisant terminijos panašumo, negali būti prilyginamas teisės bakalauro kvalifikaciniam laipsniui, kuris įgyjamas pagal teisės universitetinių studijų programą, atitinkančią dviejų pakopų teisės universitetinių studijų modelį. Baigus neuniversitetines teisės studijas įgytas teisės profesinio bakalauro laipsnis suteikia asmeniui teisę dirbti tam tikrą teisinį darbą, tačiau tik tokį, kuriam dirbti nėra nustatyta reikalavimo turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.
34. Atsižvelgdama į nurodytas teisinio reguliavimo nuostatas, Konstitucinio Teismo išaiškinimus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad asmens turimą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą pagal [CPK 56](#) straipsnio 2 dalies 2 punktą gali pagrįsti: 1) teisės bakalauro diplomą, išduotas baigus pirmosios pakopos universitetines studijas pagal universitetinę teisės bakalauro studijų programą; 2) teisės magistro diplomą, išduotas baigus antrosios pakopos universitetines studijas pagal universitetinę teisės magistro studijų programą; 3) teisės magistro diplomą, išduotas baigus universitetinę vientisųjų teisės studijų programą. Tai reiškia, kad, pagal [CPK 56](#) straipsnio 2 dalies 2 punktą, siekiant pagrįsti, jog darbuotojas ar valstybės tarnautojas, atstovaujantis juridiniam asmeniui teisme, turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, pakanka pateikti teisės magistro diplomą, išduotą baigus magistrantūros teisės studijų programą.
35. Nagrinėjamoje byloje atsakovės atstovas pirmosios instancijos teismui pateikė universiteto išduotą teisės magistro diplomą, pagrindžiantį universitetinių studijų programos baigimą ir aukštojo mokslo kvalifikaciją, t. y. universitetinį išsilavinimą, kaip jis apibrėžtas MSI 4 straipsnio 4 dalyje. Atsižvelgiant į tai, teismas neturėjo pagrindo abejoti atsakovės atstovo tinkamumu.

Dėl viešojo pirkimo ginčo ribų nustatymo / teismo pareigos veikti ex officio viešųjų pirkimų byloje

36. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad teismai nepagrįstai nusprendė, jog trečiojo asmens atitiktis nacionalinio saugumo interesams vertinimas nepateko į nagrinėjamos bylos ribas, todėl pažeidė ne tik VPAGSSI nuostatas, reglamentuojančias grėsmės nacionaliniam saugumui viešuosiuose pirkimuose institutą, proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų vertinimą, bet ir teismo pareigą *ex officio* spręsti klausimus, susijusius su grėsme nacionaliniam saugumui. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta iš esmės teisiskai pagrįstais.
37. [CPK 423](#)³ straipsnyje nustatyta, kad ieškinyje negali būti reiškiama reikalavimai, kurie nebuvo keliami tiekėjo arba ekonominės veiklos vykdytojo kreipimesi, pareikštame išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka, išskyrus atvejus, kai šių reikalavimų ieškovas negalėjo kelti kreipimosi padavimo metu (nurodyto straipsnio 2 dalis); ieškinio pagrindas turi sutapti su tiekėjo arba ekonominės veiklos vykdytojo kreipimesi, pareikštame išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka, nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, kuriomis buvo grindžiamas tas kreipinasis, išskyrus atvejus, kai šių aplinkybių ieškovas negalėjo nurodyti kreipimosi padavimo metu (to paties straipsnio 3 dalis); keisti pareikšto ieškinio pagrindą ar dalyką draudžiama, išskyrus atvejus, kai tokio pakeitimo būtinybė iškilo vėliau arba teismas mano, kad tai neužvilkins bylos nagrinėjimo (to paties straipsnio 4 dalis).
38. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad privalomos ikiteisminės ginčų sprendimo tvarkos tikslas yra prieš viešojo pirkimo sutarties sudarymą leisti tiekėjui ir perkančiajai organizacijai išspręsti nesutarimus išvengiant teismo proceso, tokiu būdu ne tik siekiant užtikrinti viešųjų pirkimų procedūrų operatyvumą, sudaryti galimybę tiekėjui ir perkančiajai organizacijai išsiaiškinti tarpusavio pretenzijų pagrįstumą nepradedant teismo proceso, bet ir nustatyti kilusio ginčo ribas (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-406-378/2018](#), 38 punktą). Taigi, viešųjų pirkimų ginčo ribas ir šalių pozicijas grindžiančių teisinių argumentų konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis apimtį (ribas) iš esmės lemia suinteresuotų šalių dokumentų turinys ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje – pretenzijos ir atsakymo į pretenziją turinys (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-185-916/2022](#) 45 punktą).
39. Kasacinio teismo ne kartą pažymėta, kad, net konkrečiu atveju konstatavus, jog tiekėjas teismui nurodo naujas faktines aplinkybes ar iškelia naujus reikalavimus, kuriuos galėjo nurodyti ar iškelti ikiteisminėje ginčo stadijoje, nuostata, kad tiekėjas savo reikalavimą teisme galėtų grįsti

tik tokiais pažeidimais, kurie buvo iškelti pretenzijoje, iš esmės taikytina tik tiekėjui (ieškovui), bet savaime neapriboja teismo, kuris viešųjų pirkimų ginčus sprendžia kaip aktyvus arbitras (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-234-469/2018](#) 50 punktą).

40. Teismai, sprenddami tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų ginčus, materialiosios ir proceso teisės normas *ex officio* aiškina ir taiko taip, kad tiekėjui būtų leista efektyviai įgyvendinti teisę į pažeistų teisių gynybą; teismai turi patikrinti ne tik tai, kaip buvo laikytasi peržiūros procedūros nuostatų, bet ir tai, ar naudojimas jomis suponavo veiksmingą tiekėjo teisių gynybą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 12 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-32/2013](#) ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
41. Kasacinio teismo praktikoje šiuo aspektu išaiškinta, kad nurodytos ikiteisminės ginčų nagrinėjimo tvarkos teisinio reglamentavimo, jog ieškinyje nurodomi bei skundžiami perkančiosios organizacijos neteisėti veiksmai turi sutapti su prieš tai tiekėjo perkančiajai organizacijai apskustais sprendimais pretenzijoje, aiškinimas taikytinas atsižvelgiant į sisteminius teisės aiškinimo ryšius su teismo pareigų apimčių vertinimu *ex officio* spęsti dėl perkančiųjų organizacijų veiksmų teisėtumo. Viešųjų pirkimų bylos įstatymu priskirtos nedispozityviųjų bylų kategorijai, tai reiškia, kad jose teismai negali apsiriboti pasyvaus arbitro vaidmeniu, o yra įpareigotas ir įgalintas ginčams viešąjį interesą veikti aktyviai. Teismo diskrecija viešojo intereso gynimo bylose reiškia ne tik teisę aktyviai veikti, tačiau ir atitinkamą pareigą šią teisę įgyvendinti, kai to reikia teisingam bylos išnagrinėjimui (žr. pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-234-469/2018](#) 51, 52 punktus).
42. Kita vertus, aktyvus teismo vaidmuo viešųjų pirkimų ginčiuose negali būti aiškinamas taip, kad peržiūros institucijos kiekvieną kartą privalėtų nuodugniai išnagrinėti kiekvieną ieškovo nemotyvotą abejonę, deklaratyvius argumentus, nes tai suponuotų piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis, ginčo nepagrįsto užtrukimo ir ikiteisminės ginčo stadijos reikšmės devalvacijos grėsmę. Kasacinio teismo konstatuota, kad aktyvus teismų vaidmuo laikytinas jų diskrecija, tačiau ne absoliučia bei ribojama perkančiųjų organizacijų galimai neteisėto veiksmo (sprendimo) akivaizdumu. Dėl to jei perkančiosios organizacijos veiksmų galimas neteisėtumas nėra akivaizdus, nenustatytinas be papildomo (atskiro) tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimo, o procese nepateikta bent kokių nors objektyvių abejonų dėl to, teismo pozicija *ex officio* neperžengti ginčo ribų nekvalifikuotina kaip jo aktyvaus vaidmens tokio pobūdžio ginčiuose pažeidimas (žr. pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018 52 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
43. VPAGSSI (2019 m. gruodžio 5 d. įstatymo Nr. XIII-2621 redakcija, galiojusi nuo 2020 m. liepos 1 d.) 6 straipsnio, įtvirtinančio viešųjų pirkimų, atliekamų gynbos ir saugumo srityje, principus, 2 dalyje nustatyta, kad perkančioji organizacija turi teisę neleisti pirkimuose dalyvauti tiekėjams (juridiniams asmenims), kurie nėra registruoti valstybėje narėje, ir tiekėjams (fiziniais asmenimis), kurie nėra deklaravę gyvenamosios vietos valstybėje narėje, ar neleisti tiekėjams pasitelkti tokių subrangovų, prekių subtiekiejų, paslaugų subteikėjų (subrangovų). Ši informacija nurodoma pirkimo dokumentuose.
44. Pagal VPAGSSI 34 straipsnio 2 dalies 5 punktą, perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali nustatyti, kad paraška ar pasiūlymas atmetami, jeigu yra įrodymų (įskaitant atvejus, kai šie įrodymai susiję su tiekėjo struktūra (valdymu, akcininkais) ar jo tiekiamų prekių, įrangos ypatybėmis), patvirtinančių, kad tiekėjas nėra patikimas ir kelia pavojų nacionaliniam ar kitos valstybės narės saugumui. To paties straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad jeigu perkančiajai organizacijai kyla abejonų dėl tiekėjo tinkamumo, ji turi teisę kreiptis į kompetentingas institucijas, kad gautų visą reikiamą informaciją. Jeigu reikalinga informacija yra susijusi su tiekėju iš kitos valstybės narės negu perkančioji organizacija, ji gali kreiptis į atitinkamas tos valstybės narės kompetentingas institucijas. Perkančioji organizacija visais atvejais gali laikyti, kad tiekėjas nėra patikimas ir kelia pavojų nacionaliniam ar kitos valstybės narės saugumui, jeigu ji gauna kompetentingų institucijų pateiktą tai patvirtinančią informaciją (VPAGSSI 34 straipsnio 4 dalis).
45. Nagrinėjamu atveju Pirkimo sąlygų 1.10 papunktyje perkančioji organizacija įtvirtino draudimą pirkime dalyvauti tiekėjams (juridiniams asmenims) / subtiekejams (juridiniams asmenims), kurie nėra registruoti Europos Sąjungos valstybėje narėje, NATO valstybėje narėje, Europos ekonominės erdvės valstybėje narėje arba Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybėje narėje.
46. Pirkimo sąlygų IV skyriaus, nustatančio tiekėjų kvalifikacijos vertinimą ir paraškų atmetimo priežastis, 7.2.6 papunktyje nustatyta, kad paraška atmetama ir kandidatas nekviečiamas teikti pasiūlymo, kai yra įrodymų (įskaitant atvejus, kai šie įrodymai susiję su tiekėjo struktūra (valdymu, akcininkais) ar jo tiekiamų prekių, įrangos ypatybėmis), patvirtinančių, kad tiekėjas nėra patikimas ir kelia pavojų nacionaliniam ar kitos valstybės narės saugumui.
47. Sprendžiant, ar į nagrinėjamos bylos ginčo ribas patenka trečiojo asmens, jo pasiūlymo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimas, aktualios šios bylos nustatytos aplinkybės:
  - 47.1. Ieškovė 2021 m. gruodžio 6 d. pateikė atsakovei pretenziją Nr. 2, kurioje nurodė, kad trečiojo asmens UAB „Baltijos tiekimas“ pasiūlymas turėjo būti atmetas, nes jo siūlomos įrangos gamintoja įmonė ESTEL yra faktiškai valdoma Rusijos Federacijos piliečių, pagrindinis akcininkas veikia vykdo Rusijos Federacijoje ir Baltarusijos Respublikoje, todėl trečiojo asmens siūloma įranga kelia grėsmę Lietuvai. Atsakovė 2021 m. gruodžio 16 d. raštu Nr. 1747-1 nurodė, kad dėl pretenzijoje pateiktos informacijos nutarta kreiptis į kompetentingas institucijas, atsakymas bus pateiktas gavus kompetentingų institucijų išvadą. Atsakovė 2021 m. gruodžio 21 d. raštu kreipėsi į Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentą ir Antrąjį operatyvinių tarnybų departamentą prie Krašto apsaugos ministerijos.
  - 47.2. Ieškovė 2021 m. gruodžio 20 d. pateikė atsakovei pretenziją Nr. 3, kurioje nurodė, kad Pirkimo laimėtojas neatitinka Pirkimo sąlygų priedo „Kvalifikacijos reikalavimai“ 9 punkte nustatyto kvalifikacijos reikalavimo ir Techninių specifikacijų 2.4, 2.5 papunkčiuose nustatytų reikalavimų, nes įmonės ESTEL kokybės ir vadybos sistemų sertifikatas neapima orlaivių antžeminės įrangos gamybos ir tokios įrangos aptarnavimo, o TUV EESTI OÜ išduotas patvirtinimo sertifikatas dėl atitikties MIL-STD-704F standartui nėra pasirašytas išdavusio asmens ir yra be patvirtinimo spaudo, TUV EESTI OÜ neturi akredituotos laboratorijos ir neturi teisės atlikti (duomenys neskelbtini) skirtos įrangos (duomenys neskelbtini) galios bandymų.
- 47.3. Atsakovei 2022 m. vasario 4 d. sprendimu atmetus ieškovės 2021 m. gruodžio 20 d. pretenziją Nr. 3, ieškovė 2022 m. vasario 15 d. pareiškė teismui ieškinį. Ieškovė pareikštu ieškiniu prašė panaikinti atsakovės 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą dėl pasiūlymų eilių sudarymo, teigdama, kad laimėtojas trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ neatitinka Pirkimo sąlygų priedo „Kvalifikaciniai reikalavimai“ 9 punkte bei Pirkimo sąlygų 2 priedo 1 ir 2 priedėlių 2.4 ir 2.5 papunkčiuose nustatytų reikalavimų. Ieškovė ieškinyje taip pat nurodė, kad 2021 m. gruodžio 6 d. pateikė atsakovei pretenziją Nr. 2, kurioje kelia klausimus dėl laimėtojo pasiūlymo grėsmės nacionaliniam saugumui, tačiau dar nėra gavusi atsakymo į pretenziją (kartu su ieškiniu pateikė ir šią pretenziją). Ieškovė ieškinyje taip pat pabrėžė, kad 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzija Nr. 2, į kurią atsakovės atsakymas dar negautas, šiuo metu nesudaro ieškinio reikalavimo, tačiau, bylos nagrinėjimo metu gavusi atsakymą, ieškovė sprendė dėl atitinkamų veiksmų (tenkinus pretenziją Nr. 2, byla gali būti nutraukta, o netenkinus pretenzijos Nr. 2, ieškovė gali tikslinti ieškinį). Kartu ieškovė nurodė, kad teismas gali ir pats, kaip aktyvus arbitras, iš karto nuspręsti nagrinėti, be kita ko, ir 2021 m. gruodžio 6 d. pretenziją Nr. 2.
- 47.4. Atsakovė 2022 m. vasario 17 d. atmetė ieškovės 2021 m. gruodžio 6 d. pretenziją Nr. 2, nurodydama, kad kompetentingos institucijos išvadose nurodė neturinčios duomenų, jog trečiasis asmuo UAB „Baltijos tiekimas“ ir (arba) įmonė ESTEL būtų nepatikimi ir keltų grėsmę nacionaliniam ar kitos valstybės narės saugumui.
- 47.5. Pirmosios instancijos teismas 2022 m. vasario 18 d. nutartimi tenkino ieškovės ieškinį pareikštą prašymą ir taikė laikinas apsaugos priemones – draudimą sudaryti Pirkimo sutartį. Teismas, vertindamas ieškovės nurodytus argumentus dėl šių priemonių taikymo, be kita ko, atsižvelgė į aplinkybes, kad sprendimas dėl 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos Nr. 2 ieškovei iki šiol nėra pateiktas; operatyviai

vykdyti pirkimų procedūras nėra galimybės, nes perkančioji organizacija turi gauti ir įvertinti visą reikalingą informaciją, kuri yra susijusi su tiekėju iš kitos valstybės.

- 47.6. Atsakovė, 2022 m. vasario 28 d. atsiliepime į ieškinį *pasisakydama dėl 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos Nr. 2 dėl grėsmės nacionaliniam saugumui*, nurodė, kad pretenziją atmetė, gavusi atsakymą iš kompetentingų institucijų, kartu pateikė teismui savo atsakymą į šią pretenziją ir savo kreipimąsi į kompetingas institucijas.
- 47.7. Ieškovė 2022 m. kovo 30 d. pateikė teismui dubliką, kuriame, be kita ko, nurodė, kad *trečiojo asmens siūloma ESTEL įranga yra gaminama ir platinama Rusijos Federacijoje, ESTEL yra Rusijos Federacijos piliečių valdoma įmonė. Ieškovė prašė išreikalauti iš atsakovės kompetentingų institucijų išvadą dėl ESTEL grėsmės nacionaliniam saugumui (ne)buvimo*.
- 47.8. Atsakovė 2022 m. balandžio 6 d. triplikų prašė taikyti ieškinio senatį ieškovės reikalavimams pagal 2021 m. gruodžio 6 d. pretenziją Nr. 2. Taip pat nurodė, kad, teismui nusprendus nagrinėti klausimus, susijusius su nacionaliniu saugumu, ir pareikalavus, pateiks ieškovės prašomus dokumentus, kurie yra su slaptumo žymomis.
- 47.9. Ieškovė 2022 m. balandžio 11 d. taip pat pateikė teismui rašytinius paaiškinimus, kuriuose, be kita ko, nurodė, kad naujai paaiškėjusias aplinkybes, susijusias su po ieškinio pateikimo gautu atsakovės atsakymu į pretenziją Nr. 2, ir jų vertinimą ieškovė gali teikti teismui dublike ir rašytiniuose paaiškinimuose. Taip pat pažymėjo, kad pačiame ieškinyje akcentavo visas pretenzijos Nr. 2 (dėl grėsmės nacionaliniam saugumui) esmines aplinkybes, pateikė teismui šios pretenzijos kopiją, suformulavo procesinius prašymus (dėl įrodymų išreikalavimo, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo) ir reikalavimus abiejų pretenzijų kontekste. Be to, ieškovė nurodė, kad grėsmės nacionaliniam saugumui klausimas yra svarbus, todėl nagrinėtinas teismo ir *ex officio*.
48. Pirmosios instancijos teismas ieškovės ieškinį atmetė, be kita ko, konstatavęs, kad Pirkimo laimėtojo atitiktis nacionalinio saugumo interesams patikra nesudaro šios bylos nagrinėjimo dalyko, nes ieškovė ieškinyje nereiškė reikalavimų dėl 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos Nr. 2. Kartu teismas, atsižvelgdamas į šalių pateiktus įrodymus, nurodė, kad kompetentingos institucijos pateiktose išvadose nurodė neturinčios duomenų, jog trečiasis asmuo ir / ar įmonė ESTEL būtų nepatikimi ir keltų grėsmę nacionaliniam ar kitos valstybės narės saugumui, perkančioji organizacija 2022 m. vasario 17 d. pateikė ieškovei atsakymą į pretenziją Nr. 2. Taip pat teismas pažymėjo, kad viešojo pirkimo sutartis su laimėjusiu dalyviu bus sudaroma tik tuo atveju, jeigu bus pripažinta, kad pirkimas, kaip su laimėjusiu dalyviu sudaromas sandoris, neprieštarauja nacionalinio saugumo interesams.
49. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kad 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzija Nr. 2 ir joje nurodytos aplinkybės, susijusios su trečiojo asmens atitiktimi nacionalinio saugumo interesams, nepatenka į bylos nagrinėjimo ribas. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismui, be papildomo faktinių aplinkybių aiškinimosi, nebuvo akivaizdaus pagrindo *ex officio* spręsti, kad atsakovė trečiojo asmens pasiūlymą turėjo atmesti Pirkimo sąlygų 7.2.6 papunkčio pagrindu, t. y. dėl to, jog trečiojo asmens siūloma įranga kelia grėsmę nacionalinio saugumo interesams. Kartu teismas nurodė, kad trečiasis asmuo triplike bei kartu su juo pridėtuose įrodymuose nurodė kitokias aplinkybes apie įmonę ESTEL, nei nurodė ieškovė, t. y. kad visi įmonės organų nariai neturi nuolatinių ryšių su Rusijos Federacija, šių asmenų asmeniniai socialiniai, ekonominiai ir finansiniai ryšiai nėra susiję su Rusijos Federacija, įmonės akcininkė Šveicarijos įmonė sąsajų su Rusijos Federacija taip pat neturi, įmonės įranga nėra gaminama Rusijos Federacijoje ar Rusijos Federacijos įmonių. Teismas taip pat pažymėjo, kad atsakovės 2022 m. vasario 17 d. sprendime dėl ieškovės 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos nurodyta, jog Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos atsakovei pateiktose išvadose nurodė neturintys duomenų, kad trečiasis asmuo ar įmonė ESTEL būtų nepatikimi ir keltų grėsmę nacionaliniam saugumui.
50. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamu atveju ieškovė, gavusi atsakovės 2022 m. vasario 17 d. sprendimą, pareiškimo dėl ieškinio pagrindo pakeitimo (papildymo) nepadavė. Kita vertus, apeliacinės instancijos teismo argumentas, kad ieškovė argumentus dėl trečiojo asmens siūlomų prekių keliamos grėsmės nacionaliniam saugumui teismui pirmą kartą išdėstė tik 2022 m. kovo 30 d. pateiktame dublike, nėra tikslus, nes, kaip patvirtina byloje nustatytos aplinkybės, ieškovė jau ieškinyje buvo nurodžiusi šią aplinkybę (nors ir išsamiai neargumentavo). Tokį ieškovės elgesį lėmė tai, kad ieškinio pateikimo metu (2022 m. vasario 15 d.) atsakovė dar nebuvo pateikusi savo sprendimo dėl 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos Nr. 2, taigi ieškovei buvo nežinomas nei galutinis atsakovės sprendimas dėl jos pretenzijos, nei (ne)sutikimo su pretenzijos reikalavimais (jų dalimi) pagrindai.
51. Kaip minėta, atsižvelgiant į pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą ir kasacinio teismo praktiką, ginčo ribas viešųjų pirkimų bylose lemia pretenzijos ir atitinkamai ieškinio turinys bei pareikšti reikalavimai, kurie turėtų sutapti. Vis dėlto viešųjų pirkimų bylose, kurios pasižymi viešojo intereso aspektu, teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes ir nustatęs tam pagrindą, turi teisę ir pareigą veikti aktyviai ir aiškintis ne tik ieškinio pagrindą sudarančias, bet ir bylos nagrinėjimo metu (teismo posėdyje) paaiškėjusias aplinkybes, viršyti pareikštus reikalavimus, taikyti alternatyvius asmens teisių gynimo būdus ([CPK](#) 423⁸ straipsnis). Kaip yra nurodęs kasacinis teismas, vien aplinkybė, jog šalis neįgyvendino savo procesinės teisės ar netinkamai ją įgyvendino, savaime nėra pakankama spręsti dėl teismo sprendimo, kuriame dėl šių reikalavimų nepasisakyta, teisėtumo (pirmiau nurodyta kasacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018, 51 punktas).
52. Teisėjų kolegija pažymi, kad nacionalinis saugumas yra viešasis interesas, kuris sudaro pagrindą teismui *ex officio* spręsti dėl perkančiųjų organizacijų veiksmų teisėtumo. Atsižvelgiant į ribotas privačių asmenų galimybes įrodinėti aplinkybes, susijusias su kito privataus asmens pasiūlymo neatitiktimi nacionalinio saugumo reikalavimams, taip pat įstatymų leidėjo valią skirti ypatingą dėmesį nacionaliniam saugumui, pagrindą teismui *ex officio* spręsti dėl tiekėjo pasiūlymo atitikties nacionalinio saugumo reikalavimams sudaro ne pirmiau nurodytų aplinkybių akivaizdumas, o pagrįstos abejonės dėl tokių aplinkybių egzistavimo tikimybės.
53. Nagrinėjamoje byloje ieškovė konkrečių reikalavimų dėl 2021 m. gruodžio 6 d. pretenzijos Nr. 2 ieškinyje nesuformulavo, o bylos nagrinėjimo metu gavusi atsakovės atsakymą į minėtą pretenziją – ieškinio nepatiksino. Tačiau byloje nustatytų aplinkybių visuma (ieškinio dalykas – panaikinti ginčijamą perkančiosios organizacijos sprendimą, nepaisant ieškinio pagrindo, vis tiek išlieka nepakitęs; ieškinyje, dublike ir rašytiniuose paaiškinimuose nurodytos aplinkybės, susijusios su trečiojo asmens pasiūlymo galima neatitiktimi įstatyme ir Pirkimo sąlygose nustatytiems nacionalinio saugumo reikalavimams; ieškovės prašymas dėl atitinkamų įrodymų – kompetentingų institucijų atsakymų – išreikalavimo ir kt.) sudaro pagrindą daryti išvadą, jog nagrinėjamoje byloje klausimas dėl trečiojo asmens pasiūlymo atitikties nacionalinio saugumo reikalavimams buvo keliamas (nors ir nesilaikant [CPK](#) 423³ straipsnyje ir VPAGSSI nustatytos tvarkos), byloje esantypominių duomenų, sudarančių pagrindą abejonėi dėl ginčijamo perkančiosios organizacijos sprendimo teisėtumo aptariamam aspektu, jo (teisėtumo) vertinimas teismui turėjo būti atliktas *ex officio*. Tai reiškia, kad pagal nagrinėjamoje byloje nustatytų aplinkybių visumą teismai turėjo pareigą *ex officio* vertinti ginčijamo atsakovės 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimo atitiktį VPAGSSI (2019 m. gruodžio 5 d. įstatymo Nr. XIII-2621 redakcija, įsigaliojusi nuo 2020 m. liepos 1 d.) 6 straipsnio, 34 straipsnio 2 dalies 5 punkto ir atitinkamiems Pirkimo sąlygų reikalavimams. Teismams to nepadarius, liko neatskleista šios bylos dalies esmė ([CPK](#) 327 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Atsižvelgiant į tai, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniai sprendimai naikintini.

54. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių ([CPK 353 straipsnio](#) 1 dalis). Todėl bylą nagrinėjusiems teismams konstatavus, kad Pirkimo laimėtojo atitikties nacionalinio saugumo interesams patikra nesudaro šios bylos nagrinėjimo dalyko, kasacinis teismas taip pat neturi pagrindo vertinti, ar atsakovė nepažeidė pirmiau aptartų VPAGSSI nuostatų ar Pirkimo sąlygų. Pripažinus, kad teismai nepagrįstai *ex officio* netyrė atsakovės atlikto trečiojo asmens pasiūlymo atitikties nacionalinio saugumo reikalavimams vertinimo teisėtumo, pagal bendrąją taisyklę ši bylos dalis turėtų būti grąžinama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo ([CPK 359 straipsnio](#) 5 dalis, 360 straipsnis).
55. Tačiau, tai konstatavus, būtina atsižvelgti į šios bylos nagrinėjimo metu susiklosčiusias aplinkybes, kad 2022 m. kovo 17 d. Viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymu Nr. XI-1491 4, 6, 17, 24, 33, 34, 40, 44 ir 54 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIV-956, įsigaliojusiu 2022 m. balandžio 1 d., buvo priimti atitinkami pakeitimai, susiję su tiekėjo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimu. Šiuo Pakeitimo įstatymu VPAGSSI 33 straipsnis papildytas 9 dalimi, kurioje mobilizacijos, karo, nepaprastosios padėties atveju ar kai Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įvertinusi riziką, kad veiksniai, dėl kurių buvo ar gali būti paskelbta mobilizacija, įvesta karo ar nepaprastoji padėtis, kelia grėsmę nacionaliniam saugumui, yra priėmusi sprendimą dėl šios nuostatos taikymo, nustatytos 5 sąlygos, suteikiančios perkančiajai organizacijai teisę atmesti paraišką ar pasiūlymą, pvz., tiekėjas, jo subtiekęs, ūkio subjektas, kurio pajėgumais remiamasi, tiekėjo siūlomų prekių (įskaitant jų sudedamąsias dalis) gamintojas ar juos kontroliuojantys asmenys yra fiziniai asmenys, nuolat gyvenantys VPI 92 straipsnio 15 dalyje nustatyta sąrašą nurodytose valstybėse ar teritorijose arba turintys šių valstybių pilietybę (VPAGSSI 33 straipsnio 9 dalies 2 punktą); prekių (įskaitant jų sudedamąsias dalis) kilmė yra ar paslaugos teikiamos iš VPI 92 straipsnio 15 dalyje įtvirtintame sąrašą nurodytų valstybių ar teritorijų (VPAGSSI 33 straipsnio 9 dalies 3 punktas). Analogiškos tiekėjo paraiškos ar pasiūlymo atmetimo sąlygos nustatytos ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 2, 17, 25, 27, 35, 37, 39, 45, 47, 51, 90 ir 92 straipsnių pakeitimo įstatymu papildant VPI 45 straipsnį 2^a dalimi.
56. Pakeitimo įstatymu VPAGSSI 33 straipsnis taip pat papildytas 10 dalimi, kurioje nustatyta, kad perkančioji organizacija, tikrindama paraiškos ar pasiūlymo atitiktį 33 straipsnio 9 dalies 1 ir 2 punktų reikalavimams, iš tiekėjo reikalauja VPI 51 straipsnio 12 dalyje nurodytų dokumentų.
57. Pagal VPI (2022 m. kovo 17 d. įstatymo Nr. XIV-954 redakcija, galiojusi nuo 2022 m. balandžio 1 d. iki 2022 m. gegužės 1 d.) 51 straipsnio 12 dalį, perkančioji organizacija, tikrindama paraiškos ar pasiūlymo atitiktį šio įstatymo 45 straipsnio 2^a dalies 1, 2 punktų ir (ar) 47 straipsnio 9 dalies reikalavimams, jeigu tiekėjas, jo subtiekęs, ūkio subjektas, kurio pajėgumais remiamasi, tiekėjo siūlomų prekių (įskaitant jų sudedamąsias dalis) gamintojas ar juos kontroliuojantis asmuo yra: 1) juridinis asmuo – reikalauja pateikti juridinio asmens vadovo patvirtintą juridinio asmens steigimo dokumentų kopiją, Juridinių asmenų registro išplėstinį išrašą su istorija, Juridinių asmenų dalyvių informacinės sistemos išrašą arba atitinkamus valstybės narės ar trečiosios šalies dokumentus; 2) fizinis asmuo – asmens tapatybę patvirtinančio dokumento (tapatybės kortelės ar paso) kopiją, leidimo verstis atitinkama ūkine veikla patvirtinančio dokumento (pavyzdžiui, verslo liudijimo, individualios veiklos pažymėjimo ir pan.) kopiją ir pažymą apie deklaruotą gyvenamąją vietą arba atitinkamus valstybės narės ar trečiosios šalies dokumentus.
58. Pagal šiuo metu galiojančią VPI 51 straipsnio 12 dalies redakciją perkančioji organizacija, tikrindama paraiškos ar pasiūlymo atitiktį šio įstatymo 47 straipsnio 9 dalies reikalavimams, iš tiekėjo reikalauja pateikti Viešųjų pirkimų tarnybos nustatytos formos atitikties deklaraciją, o iš ekonomiškai naudingiausių pasiūlymą pateikusių tiekėjų – vieną ar kelis šiuos dokumentus: juridinio asmens vadovo patvirtintą juridinio asmens steigimo dokumentų kopiją, Juridinių asmenų registro išplėstinį išrašą su istorija, Juridinių asmenų dalyvių informacinės sistemos išrašą, asmens tapatybę patvirtinančio dokumento (tapatybės kortelės ar paso) kopiją, leidimo verstis atitinkama ūkine veikla patvirtinančio dokumento (pavyzdžiui, verslo liudijimo, individualios veiklos pažymėjimo ir pan.) kopiją, pažymą apie deklaruotą gyvenamąją vietą arba atitinkamus valstybės narės ar trečiosios šalies dokumentus ar kitus perkančiajai organizacijai priimtinius dokumentus. Dokumentai, kuriuose nenurodytas jų galiojimo terminas, turi būti išduoti ar atspausdinti iš informacinės sistemos ne anksčiau kaip likus 3 mėnesiams iki tos dienos, kurią perkančiosios organizacijos prašymu tiekėjas turi pateikti dokumentus.
59. Aptarti VPAGSSI, VPI pakeitimais *taikomi ir iki pakeitimų įstatymų įsigaliojimo (2022 m. balandžio 1 d.) pradėtoms pirkimo procedūroms*, taip pat ir sudarytoms pirkimo bei preliminarious sutartims (Pakeitimo įstatymo 10 straipsnio 4 dalis, Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 2, 17, 25, 27, 35, 37, 39, 45, 47, 51, 90 ir 92 straipsnių pakeitimo įstatymo 13 straipsnio 4 dalis).
60. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 280 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 92 straipsnio 13, 14 ir 15 dalių nuostatų įgyvendinimo“ patvirtintas Valstybių ar teritorijų, su kuriomis susijusiems viešųjų pirkimų pasiūlymams taikomos VPI 45 straipsnio 2^a dalies nuostatos, sąrašas. Į nurodytą sąrašą, be kita ko, įtrauktos Rusijos Federacija, Baltarusijos Respublika, Rusijos Federacijos aneksuotas Krymas ir kt.
61. Kaip minėta, VPAGSSI 33 straipsnio 9 dalis taikytina tik esant konkrečioms aplinkybėms, ty. mobilizacijos, karo, nepaprastosios padėties atveju ar kai Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra priėmusi sprendimą dėl šios nuostatos taikymo. Šiame kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas 2022 m. vasario 24 d. dekretu Nr. 1K-872 „Dėl nepaprastosios padėties paskelbimo“ įvedė Lietuvos Respublikoje nepaprastąją padėtį nuo 2022 m. vasario 24 d. 13 valandų 00 minučių iki 2022 m. kovo 10 d. 24 valandos 00 minučių, o Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. vasario 24 d. nutarimu Nr. XIV-929 „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimo paskelbti nepaprastąją padėtį patvirtinimo“ šį Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimą patvirtino ir vėlesniais Seimo nutarimais nepaprastoji padėtis paskelbtu prarastą (nustatoma vis naujas laikotarpis). Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. XIV-1789 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ nepaprastoji padėtis įvesta dalyje Lietuvos Respublikos (pasienio ruožuose su Baltarusijos Respublika ir Rusijos Federacija) iki 2023 m. gegužės 2 d. 24 valandos 00 minučių.
62. Kadangi nepaprastoji padėtis įvesta tik dalyje Lietuvos Respublikos teritorijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė atskirą sprendimą – 2022 m. rugsėjo 14 d. Nr. 925 nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 45 straipsnio 2-1 dalies, Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymo 58 straipsnio 4-1 dalies ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymo 33 straipsnio 9 dalies taikymo“, kuriuo nustatė, kad VPI 45 straipsnio 21 dalis, Pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymo 58 straipsnio 41 dalis, VPAGSSI 33 straipsnio 9 dalis taikoma perkančiosioms organizacijoms, atliekančioms viešuosius pirkimus, ir perkantiesiems subjektams, atliekantiems pirkimus. Nutarimas įsigaliojo nuo 2022 m. rugsėjo 16 d.
63. Apibendrinant nurodytą teisinį reguliavimą darytina išvada, kad perkančiųjų organizacijų pareigų apimtis ir turinys vertinant tiekėjų pasiūlymų atitiktį nacionalinio saugumo reikalavimams pagal ankstesnį (galiojusį paskelbiant ginčo Pirkimą) ir naująjį teisinį reglamentavimą skiriasi. Taigi, dar bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme įsigalioję VPAGSSI ir kitų teisės aktų pakeitimai nulėmė, kad perkančioji organizacija įgijo pareigą visų tiekėjų (taip pat ir trečiojo asmens) pasiūlymų atitiktį nacionalinio saugumo reikalavimams vertinti iš naujo, pagal nustatytus pagrindus ir tvarką.
64. Vykdydama kasacinio teismo 2023 m. sausio 25 d. nutartį, atsakovė 2023 m. vasario 3 d. pateiktuose papildomuose rašytiniuose paaiškinimuose nurodė, kad, išnagrinėjusi ieškovės 2022 m. liepos 4 d. pateiktą naują pretenziją, 2022 m. liepos 12 d., t. y. po apeliacinės instancijos teismo nutarties įsiteisėjimo, priėmė sprendimą panaikinti nagrinėjamoje byloje ginčijamą 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą dėl Pirkimo pasiūlymų eilių nustatymo ir, atnaujinusi sustabdytas Pirkimo procedūras, grįžti į pasiūlymų vertinimo etapą. Atsakovės teigimu, toks

sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant į pasikeitusį teisinį reglamentavimą dėl tiekėjų vertinimo nacionalinio saugumo klausimu. Atsakovė taip pat nurodė, kad apie 2022 m. liepos 12 d. sprendimą ieškovė buvo informuota 2022 m. liepos 25 d., t. y. likus mažiau nei savaitei iki kasacinio skundo pateikimo.

65. Atsižvelgiant į tai, kad, 2022 m. liepos 12 d. sprendimu panaikinus ieškovės ginčijamą 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą dėl pasiūlymų eilės ir atnaujinus Pirkimo procedūras, išnyko nagrinėjamo ginčo dalykas, o perkančiosios organizacijos pareigų apimtis ir turinys vertinant trečiojo asmens pasiūlymo atitikti nacionalinio saugumo reikalavimams pagal naująjį teisinį reglamentavimą skiriasi nuo buvusių ginčijamo sprendimo priėmimo metu, darytina išvada, kad nagrinėjamos bylos rezultatas neturės įtakos byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms. Dėl to laikytina, kad ieškovė nebenturi teisinio suinteresuotumo šioje byloje. Civilinė byla nutraukina ieškovei praradus materialųjį teisinį suinteresuotumą dėl ginčo dalyko ([CPK 5 straipsnis](#), 293 straipsnio 1 punktą).
66. Nusprendus bylą nutraukti netenkintinas ir ieškovės prašymas išreikalauti iš atsakovės jos papildomų paaiškinimų 10 punkte nurodytų kompetentingų valstybės institucijų išvadas (atsakymus).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

67. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad bylos ar jos dalies nutraukimas yra bylos (jos dalies) užbaigimas nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-326-701/2021](#), 57 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Tokios procesinės situacijos atveju bylinėjimosi išlaidų paskirstymas reglamentuojamas [CPK 94 straipsnio](#) 1 dalyje. Šioje normoje nustatyta, kad kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės, teismas bylinėjimosi išlaidas paskirsto, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos.
68. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, civilinę bylą nutraukus, bylinėjimosi išlaidos paskirstomos remiantis priežasties teorija, pagal kurią, sprendžiant, kam ir (ar) kokia apimtini turėtų tekti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo našta, svarbią (lemiamą) reikšmę turi kaltė (atsakomybė) dėl proceso (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-380-943/2021](#), 50 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
69. Minėta, kad po 2022 m. balandžio 1 d. įsigaliojusių teisinio reguliavimo pakeitimų t. y. bylą nagrinėjant dar pirmosios instancijos teisme, perkančioji organizacija įgijo pareigą visų tiekėjų (įskaitant trečiojo asmens) pasiūlymų atitikti nacionalinio saugumo reikalavimams vertinti iš naujo, pagal naujai nustatytus pagrindus ir tvarką. Vis dėlto bylos nagrinėjimo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose metu ir vėliau (iki 2022 m. liepos 25 d.) ieškovei nebuvo žinoma, ar toks vertinimas bus atliekamas, o jei jis atliktas – kokie jo rezultatai. Ieškovei 2022 m. liepos 25 d. pateikto 2022 m. liepos 12 d. sprendimo, kuriuo panaikintas nagrinėjamoje byloje ginčijamas 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimas, motyvai taip pat nedetalizuoti. Taigi, beveik iki kasacinio skundo padavimo dienos ieškovė neturėjo duomenų ir negalėjo suprasti, kad ji nagrinėjamoje byloje prarado teisinį interesą. Nurodytų ginčo aplinkybių pagrindu sprendina, kad ilgalaikis atsakovės delsimas informuoti Pirkimo dalyvius apie tai, jog 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimas naikinamas, nes bus atliekama nauja atitikties nacionalinio saugumo reikalavimams patikra pagal naująjį teisinį reguliavimą, tiekėjų galėjo būti supastas ir taip, kad atitinkama patikra atlikta, o jos rezultatai – palankūs trečiajam asmeniui.
70. Dėl nagrinėjamos bylos specifinių aspektų, susijusių su ieškovės teisiniu suinteresuotumu, ypač atsižvelgiant į tai, kad aplinkybę, jog ji prarado teisinį suinteresuotumą, ieškovė sužinojo likus mažiau nei savaitei iki kasacinio skundo padavimo, teisėjų kolegija konstatuoja esant pagrindą priteisti ieškovei iš atsakovės visų byloje patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
71. Įvertinus tai, kad trečiasis asmuo byloje iš esmės palaikė atsakovės poziciją, tačiau ginčijamas buvo būtent atsakovės priimtas sprendimas, o ne trečiojo asmens veiksmai, atsižvelgiant, be kita ko, į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, trečiojo asmens patirtos bylinėjimosi išlaidos jam neatlygintinos ([CPK 3 straipsnio](#) 1 dalis, 94 straipsnio 1 dalis).
72. Pagal [CPK 87 straipsnio](#) 1 dalies 10 punktą, tais atvejais, kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės ne dėl ieškovo kaltės, sumokėtas žyminis mokestis grąžinamas.
73. Ieškovei grąžintina 1764 Eur žyminio mokesčio už ieškinį 45 Eur žyminio mokesčio už prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, 1764 Eur ir 114 Eur žyminio mokesčio už apeliacinį skundą ir 1878 Eur žyminio mokesčio už kasacinį skundą.
74. Bylos duomenimis, ieškovė pateikė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismams prašymus priteisti po 1750 Eur bylinėjimosi išlaidų, kurias sudaro jos, kaip juridinio asmens, atstovui pagal pavedimą ([CPK 56 straipsnio](#) 2 dalies 2 punktas) – darbuotojui (turinčiam aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą) sumokėtos sumos.
75. Pagal [CPK 79 straipsnio](#) 1 dalį bylinėjimosi išlaidas sudaro žyminis mokestis ir išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu. Prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, be kita ko, priskiriamos išlaidos advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti, kitos būtinos ir pagrįstos išlaidos ([CPK 88 straipsnio](#) 6 ir 10 punktai). [CPK 88 straipsnio](#) 3 dalyje įtvirtinta, kad 88 straipsnio 1 dalies 10 punkte nurodytomis būtinomis ir pagrįstomis išlaidomis nelaikomos ir šiame skyriuje nustatyta tvarka neatlyginamos išlaidos už teikiamas teisines paslaugas, išskyrus advokatų ir advokatų padėjėjų teikiamas teisines paslaugas. [CPK 98 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas.
76. Kasacinis teismas, aiškindamas nurodytas civilinio proceso normas, yra pažymėjęs, kad įstatymas nustato civilinio proceso dalyviui, kurio naudai priimtas sprendimas, teisę reikalauti iš kitos (pralaimėjusios) šalies savo patirtų atstovavimo civiliniame procese pagal pavedimą išlaidų atlyginimo tik tuo atveju, kai jam atstovavo advokatas arba advokato padėjėjas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-6-611/2023](#), 36 punktas).
77. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, vadovaujantis [CPK 88 straipsnio](#) 3 dalimi, ieškovei neatlygintinos jos nurodomos išlaidos, patirtos sumokėjus savo, kaip juridinio asmens, atstovui pagal pavedimą – darbuotojui (turinčiam aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą) pirmiau nurodytas sumas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 6 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. birželio 30 d. nutartį ir Šiaulių apygardos teismo 2022 m.

balandžio 19 d. sprendimą panaikinti. Civilinę bylą nutraukti.

Gražinti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Elektros zona“ (j. a. k. 300001016) 1809 (vieną tūkstantį aštuonis šimtus devynis) Eur žyminio mokesčio, sumokėto 2022 m. vasario 10 d. „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuje, už ieškinį ir prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, mokėjimo nurodymo Nr. 6485.

Gražinti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Elektros zona“ (j. a. k. 300001016) 1764 (vieną tūkstantį septynis šimtus šešiasdešimt keturis) Eur žyminio mokesčio, sumokėto už apeliacinį skundą 2022 m. balandžio 29 d. „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuje, mokėjimo nurodymo Nr. 6637, ir 114 (vieną šimtą keturiolika) Eur žyminio mokesčio, sumokėto 2022 m. gegužės 4 d. „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuje, mokėjimo nurodymo Nr. 6647.

Gražinti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Elektros zona“ (j. a. k. 300001016) 1878 (vieną tūkstantį aštuonis šimtus septyniasdešimt aštuonis) Eur žyminio mokesčio, sumokėto 2022 m. liepos 13 d. „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuje, už kasacinį skundą, mokėjimo nurodymo Nr. 6756.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai   Artūras Driukas

Sigita Rudėnaitė

Gediminas Sagatys